

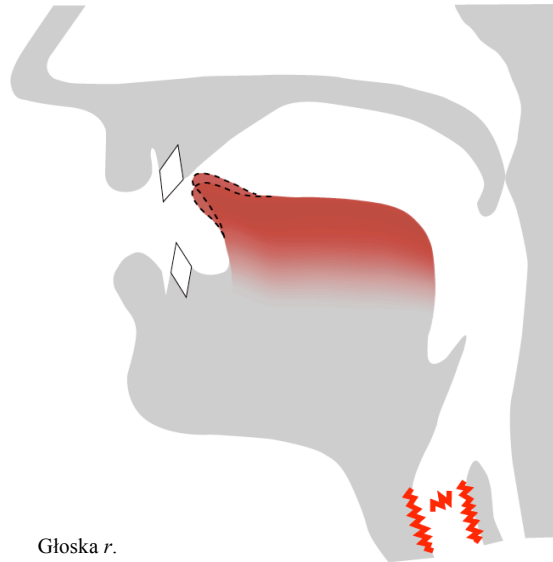
Głoska *r*.

U studentów japońskich mogą wystąpić dwa rodzaje błędów. Pierwszy to brak umiejętności wymówienia polskiego *r* wibracyjnego. Problem ten polega na niedostatecznej sprawności artykulacyjnej. Wtedy najczęściej polskie *r* jest zastępowane przez japońskie *r* uderzeniowe lub dźwięk podobny do *l*. Japońskie *r* powstaje, kiedy czubek języka uderza jeden raz o wałek dźwiękowy, dlatego brzmi zupełnie inaczej niż polskie *r* wibracyjne. W polskich wyrazach, w których *r* występuje w śródgłosie po spółgłoskach przedniojęzykowo - zębowych, japońskie *r* nie brzmi źle, np. *droga*, *drabina*, *drewniany*, *dramat*, *trawa*, *trasa* itp. Dzieje się tak dlatego, że w mowie potocznej w języku polskim wibracje języka przy wymowie *r* są także zredukowane. Jednak w nagłosie wyrazu - inność brzmienia już zwraca uwagę. Niekiedy zdarza się, że studenci zastępują polskie *r* przez *r* znane z języka angielskiego. Drugi typ błędów dotyczy nierozróżniania słuchowego polskich dźwięków *r* oraz *l*. Skutkuje to wymową *r* uderzeniowego zarówno tam, gdzie w języku polskim występuje *r*, jak i *l*.

Wymowa polskiego *r* polega na wibracji (seria bardzo szybkich uderzeń) czubka języka przy wałku dziąsłowym. Wymawiając *r* w izolacji, można je przedłużyć. W normalnej mowie język uderza o wałek dziąsłowy 2 - 3 razy (w języku japońskim 1 raz). Głoska *r* jest wymawiana przy drganiu więzadeł głosowych.

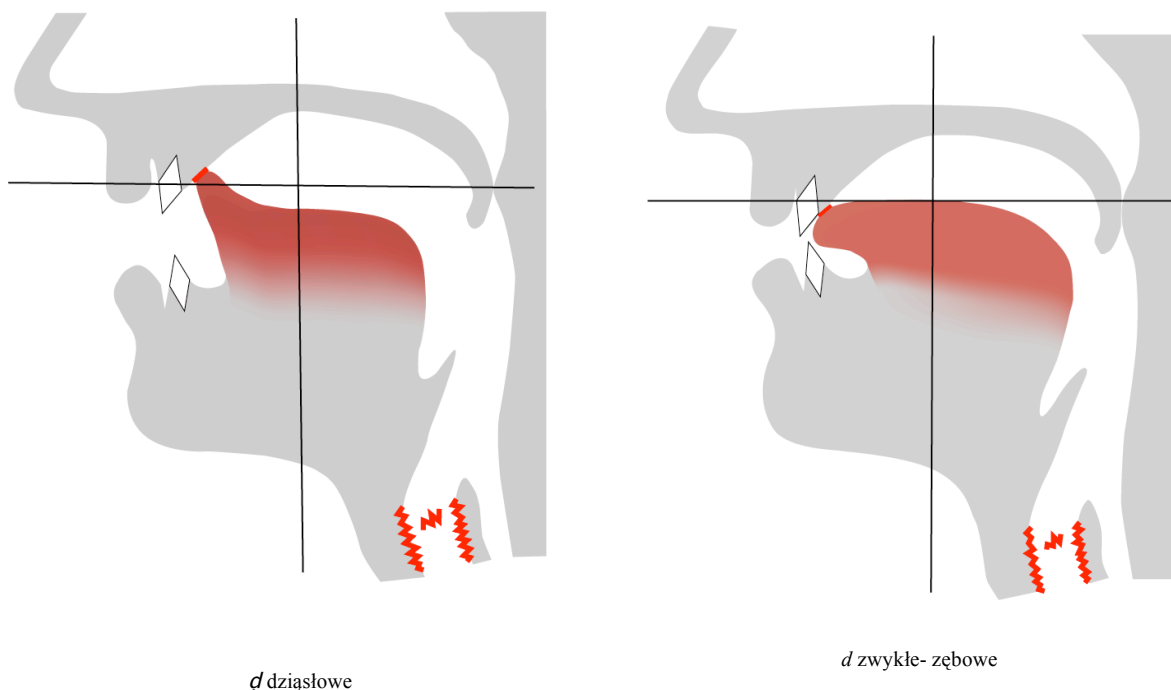
Głoska *r*.

Jest kilka sposobów ćwiczenia głoski *r* w zależności od problemu i indywidualnych predyspozycji uczącego się. Trzeba być też przygotowanym, że sukces nie będzie natychmiastowy.

I. Kiedy przy wymowie *r* brak wibracji czubka języka.

1. Usiądź przed lustrem.
2. W celu rozćwiczenia języka wykonuj *Ćwiczenia języka* podane w *Części I.* tego rozdziału.
3. Właściwą naukę głoski muszą poprzedzić ćwiczenia przygotowujące, które mają na celu usprawnienie czubka języka:
  - a) Spróbuj wymówić *d*, ale z pewną zmianą. Czubek języka musi dotykać wałka dziąsłowego. Z tego powodu *d* będzie miało inne brzmienie niż normalne *d*, przy wymawianiu którego język dotyka miejsca tuż za zębami. Porównaj dwa rodzaje głoski *d*.

Uważaj przy ćwiczeniu: *d* (z kropką pod spodem) oznacza *d* dźwiękowe, *d* (bez kropki) oznacza zwykłe *d* - zębowe.

b) Wymawiaj szybko *dddd* - cały czas kontroluj, czy język dotyka wałka dźwiękowego. Jeśli będziesz wymawiać podczas ćwiczeń - zwykłe *d* - praca nie przyniesie efektów.

c) W taki sam sposób wypowiadaj naprzemiennie i szybko: *t d, t d, t d, t d*, (z akcentem na *d*).

d) Teraz: *te de, te de, te de, te de, tu du, tu du, tu du, tu du* (z akcentem na *de, du*).

e) Jeszcze jedno ćwiczenie: *tdn, tdn, tdn, tdn*, (czubek języka przy wymowie wszystkich trzech głosek dotyka tego samego miejsca na dźwiękach).

4. Metoda mechanicznego wywoływania *r*.

Podczas szybkiego wymawiania *dddddd* przy dźwiękach - potrącaj wyprostowanym małym palcem czubek języka od dołu. Potrącaj krótko i delikatnie. Najlepiej gdybyś to ćwiczenie pierwszy raz wykonał w obecności logopedy. Jeśli czubek języka został dobrze rozćwiczony, po kilku próbach przy potrącaniu, powinny pojawić się jego wibracje.

5. Zwróć uwagę na to, jak brzmi pojawiający się przy potrącaniu języka dźwięk. Próbuj potrącać czubek języka jak najkrócej i jak najdelikatniej. Stopniowo zmniejszaj siłę dotyku.

6. Ćwicz sylaby, potrącając język wtedy, gdy chcesz wymówić *r*: *dddd(r)¹¹a*, *dddd(r)e*, *dddd(r)o*, *dddd(r)u*.
7. Jeśli Twoje (*r*), powstałe przy potrącaniu języka brzmi już dobrze - przejdź do metody fonetycznej.
8. Metoda fonetyczna.
Powtarzaj sylaby: *tđđa*, *tđđe*, *tđđu*, *tđđo* (zwróć uwagę, że *t* jest wymawiane normalnie, a *đ* dziaślowo). Ćwicz te sylaby wielokrotnie.
9. W ten sam sposób ćwicz wymowę wyrazów: *dđđoga*, *dđđabina*, *tđđawa*, *tđđoje*. Jeśli zauważysz, że język zaczął drgać - zredukuj jedno *đ*.
10. Powtarzaj według wzoru: *dđoga*, *dđabina*, *dđugi*, *dđamat*.
11. Jeśli czujesz i słyszysz wibracje języka przy wymowie wyżej wymienionych wyrazów, najprawdopodobniej Twoje *đ* zmieniło się w polskie *r* wibracyjne.
12. Teraz możesz przejść do sylab i wyrazów podanych niżej, przestrzegając podczas ćwiczeń kolejności, w jakiej zostały podane.

II. Jeśli umiesz wymawiać *r* wibracyjne, ale słuchowo nie rozróżniasz głosek *r* i *l*.

1. Podczas czytania lub nauki nowego wyrazu, zwracaj szczególną uwagę na słowa, w których występuje *r* i *l*. Możesz te głoski zaznaczać sobie odmiennymi kolorami. Ucz się wyrazów, jednocześnie poprawnie je wymawiając. Kontroluj wymowę, aby tam, gdzie zobaczysz głoskę *r* w czytany wyrazie - język wykonywał wibracje. Na początku będzie to tylko kontrola czuciowa, a nie słuchowa, ale z czasem uda Ci się rozróżnić obie głoski słuchem¹².

2. Spróbuj ćwiczyć wymowę wyrazów różniących się tylko jedną głoską:

rok - lok
brat - blat
bar - bal
rada - lada
kura - kula
raz [ras] - las

¹¹ Symbolem: (*r*) są zaznaczane realizacje głoski *r*, powstałe na skutek mechanicznego potrącania czubka języka.

¹² Tzw. metoda kierowania umysłem zakłada, że w nauce języka obcego są różne drogi, zakładające odmienną kolejność podawania informacji, np: 1 - poprzez wymowę, zapis, do znaczenia, 2 - wychodzenie od wymowy, następnie znaczenia, do zapisu i 3 - od zapisu, poprzez wymowę, do znaczenia itp. Pisze o tym D. Gałyga (2005). W podanym ćwiczeniu naukę rozpoczyna się od zapisu. W opanowywaniu wymowy również można wyjść albo od słuchowej kontroli artykulacji albo czuciowej.

w firmie - w filmie

bór - ból

ród [rót] - lód [lót]

kufer - kufel

dar - dal

rektor - lektor

żar - żal

żer - żel

rufa - lufa

3. Staraj się słuchać jak najwięcej tekstów w języku polskim.

4. Jeśli masz kłopoty z wymową polskiego *l* - przeczytaj fragment dotyczący tej głoski¹³.

tra, tro, tru, tre, try

atra, otro, utru, etre, ytry

dra, dro, dru, dre, dry

adra, odro, udru, edre, ydry

trawa, trasa, trafić, trochę, troszeczkę, troska, troje, trudny, truskawki, trójka, trenować, siostra, jutro, straszyć, cytryna, piętro, strona, trwały

dramat, drabina, droga, drobne, drugi, drukować, drewniany, zdrowy, kraj, krótko, Kraków, krawat, krowa, król, krokus, mikrofon, granica, gruby, gra, grypa, grudzień, gruszka, gramatyka, grupa, w ogrodzie, dobry, brudny, brać, brat, brakować, brama, praca, proszę, próba, prezent, program, prosto, prysznic, wracać, zrobić, środa, Francja

ara, oro, uru, ere, yry

ar, or, ur, er, yr

ra, ro, ru, re, ry

para, aparat, wtorek, urodziny, cukierek, pora, jezioro, skóra, starać się, herbata, warto,

---

¹³ Zob. Cz. II., *Głoska l*.

serce, litera, numer, sweter, aktor, katar, ser, pomidor, spacer, papier, wieczór, bar, zegar, deser, telewizor, pasażer, komputer, pożar, kelner, radio, rano, razem, radosny, rok, rozmowa, rodzina, rodzaj, robić, roża, różowy, różny, równy, reszta, ręka, ręcznik, ryż, rysować, ryba, rynek

Trening bywa trudny, ale warto się starać.

Rano nad jeziorem radośnie rozmawiała grupa aktorów.

Nie czuję się zdrowy - mam katar, trochę kaszlę, to chyba grypa.

Mam problem - kupiłem drogi program komputerowy, którego nie rozumiem.

Na rynek we Wrocławiu trafiłem bez problemu.

We wtorek zaproszę ją na spacer do parku.

Chcę Ci zrobić prezent urodzinowy, ale nie wiem, co wolisz: róże, krokusy czy różowe groszki?

W lodówce zostały tylko: ser, pomidory, czerwony kawior i imbir.

Wieczorem wracam prosto do Krakowa.

Czy lubisz herbatę z cukrem i cytryną?

Jutro trochę popracuję w ogrodzie.

Kelner zaproponował rybę z ryżem oraz deser z truskawek lub gruszek.

Brakowało mu rozmów z rodziną.

Serce ma swoje bramy (niektórzy radzą otwierać serce), swoje granice (choć miłość nie zna granic), a nawet pory roku (ile razy czuje się wiosnę w sercu?).

W języku polskim *r* może być bezdźwięczne, jeśli występuje w wygłosie po innej spółgłosce, np. wiatr, metr, litr, teatr, Piotr, termometr, filtr, semestr, Cypr itp.

Wyzwaniem dla Ciebie będą trudne wyrazy, w których *r* występuje nawet dwa albo trzy razy, np. rower, parter, rozmiar, trener, charakter, referat, rektor, reżyser, srebrny, Fryderyk, terror, horror, narrator, errata.

Nie zniechęcaj się, bo praca nad głoską *r* może trwać nawet cały rok.